

Sprawozdanie z wizyty delegacji Powiatu Wodzisławskiego w Powiecie Recklinghausen w terminie 17-21 czerwca 2024 r.

W dniach 17–21 czerwca 2024 r. delegacja Powiatu Wodzisławskiego odbyła wizytę partnerską do Powiatu Recklinghausen w Niemczech. Tematem przewodnim była rekultywacja rzeki Emscher jako projekt wielu generacji. Była to też wizyta inauguracyjna Rady i Zarządu Powiatu w partnerskim Kreis Recklinghausen w związku z nową kadencją władz samorządowych w Polsce.

Skład delegacji ze strony Powiatu Wodzisławskiego:

1. Leszek Bizoń – Starosta Wodzisławski,
2. Barbara Chrobok – Wicestarosta Powiatu,
3. Arkadiusz Skowron – Członek Zarządu Powiatu,
4. Tadeusz Chrószcz – Przewodniczący Rady Powiatu,
5. Witold Mandrysz- Wiceprzewodniczący Rady Powiatu
6. Andrzej Kania – Radny Powiatu,
7. Krystyna Kuczera – Radna Powiatu,
8. Danuta Maćkowska – Radna Powiatu,
9. Ryszard Zalewski – Radny Powiatu,
10. Ewa Zajac – Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska w Starostwie Powiatowym w Wodzisławiu Śląskim
11. Wojciech Raczkowski – kierownik Biura Komunikacji Społecznej i Informacji w Starostwie Powiatowym w Wodzisławiu Śląskim,
12. Jagoda Glassman-Kędziora – starszy inspektor w Wydziale Funduszy Zewnętrznych i Zamówień Publicznych.

Merytorycznym zagadnieniem, na którym skupiał się cel wizyty, było poznanie doświadczeń strony niemieckiej w zakresie likwidacji skutków wielowiekowej eksploatacji przemysłowej Zagłębia Ruhry w środowisku przyrodniczym. Jednym z elementów walki ze skutkami działalności człowieka jest projekt rekultywacji i renaturalizacji rzeki Emscher.

Emscher to rzeka w zachodnich Niemczech, w Nadrenii Północnej – Westfalii, będą dopływem Renu. Mimo że niewielka, bo jej długość wynosi zaledwie ok. 78 km, a powierzchnia jej dorzecza to nieco ponad 850 km², to rzeka ta ma kapitalne znaczenie dla całego zagłębia Ruhry. Źródło rzeki znajduje się na południowy wschód od Dortmundu i płynie ze wschodu na zachód przez Dortmund, Castrop-Rauxel, Herne, Gelsenkirchen, Bottrop i Oberhausen. Uchodzi do Renu na zachód od Dinslaken. Na znacznej długości wzdłuż rzeki biegnie kanał Ren-Herne.

W przeszłości Emscher wykorzystywana była jako otwarty ściek dla otaczających ją zakładów przemysłowych oraz miast i wsi. Na początku XX wieku została uregulowana, by zapobiec powtarzającym się powodziom. Szkody górnicze, a dokładnie zapadanie terenu wskutek

eksploatacji górniczej, wymusiło już też dwukrotne przekopanie jej ujścia i wybudowanie nowego, przesuając je na północ. Pierwotnie znajdowało się w Alsum, a od 1910 w Walsum. Od lat 50. XX w. zlokalizowano je niedaleko Dinslaken.

W latach 90. XX wieku podjęto prace mające na celu przywrócenie rzeki do jej naturalnego stanu, m.in. poprzez budowę systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, a także przebudowę koryta oraz ujścia. W tym celu powołano specjalne towarzystwo, które odpowiada za realizację całości projektu. Środki na ten cel wpłacane są przez samorządy lokalne, odpowiadające za gospodarkę wodno-ściekową, a także przez branżę górniczą i inne zakłady przemysłowe, który korzystają lub korzystały w przeszłości z rzeki. Pozyskiwane są też dotacje z budżetu Unii Europejskiej. Wartość projektu „Der Emscher-Umbau” wynosi ok. 5,5 miliarda euro

Wraz z upadkiem górnictwa rozpoczęły się zmiany strukturalne, w wyniku których tradycyjny przemysł ciężki ustąpił miejsca zaawansowanym technologiom i sektorowi usług. Zakończenie osiadania terenu umożliwiło odprowadzanie ścieków do zamkniętych kanałów podziemnych i stopniowe przekształcanie rzeki i jej dopływów w naturalne zbiorniki wodne – projekt pokoleniowy. Przebudowa daje okazję do nadania krajobrazowi miejskiemu pomiędzy Holzwickede i Dinslaken nowego oblicza. Celem jest znaczna poprawa sytuacji dorzecza rzeki Emscher poprzez projekty wykraczające daleko poza ciek wodny, co w sposób zrównoważony zmienia środowisko życia i pracy ludzi.

Oprócz projektów centralnych związanych z gospodarką wodną i ekologią, projektowanie Doliny Nowego Emscher w dużej mierze wspierane jest także projektami impulsowymi i towarzyszącymi, takimi jak BernePark czy Emscherkunst. Tworzy to przyjazny krajobraz miejski na całym obszarze zlewni rzeki Emscher i jej dopływów, w którym dawne obszary unikania przekształcają się w atrakcyjne adresy do życia, pracy i wypoczynku.

Podstawą planowania jest Plan Generalny na Przyszłość Emscher opublikowany w 2006 roku. Liczne projekty już dziś stały się rzeczywistością, np. Teraźniejszość Emscher. Można tego doświadczyć w wielu miejscach, takich jak przekształcenie samej rzeki Emscher i jeziora Phoenix w Dortmundzie, BernePark w Bottrop lub Emscher Experience w Kaisergarten w Oberhausen. Dzięki swoim aktualizacjom plan generalny pomoże teraz połączyć doświadczenia sektora gospodarki wodnej z aktualnymi wymogami dotyczącymi rozwoju zrównoważonego regionu Emscher.

Ujście rzeki Emscher

Pierwszym elementem wizyty studyjnej było zapoznanie się z projektem przebudowy ujścia rzeki Emscher w Dinslaken, gdzie koordynatorka projektu p. Nicole Fleck opowiadała m.in. o kwestiach technicznych związanych z likwidacją 6-metrowego progu, utrudniającego migrację ryb, budową nowego obiektu mostowego (co spowodowane zostało zwiększeniem

szerokości kanału rzeki przy ujściu), a także likwidacją starego kanału ściekowego, biegnącego wzdłuż koryta rzeki.

Oczyszczalnia w Bottrop

Z kolei w Bottrop uczestnicy delegacji wizytowali oczyszczalnię ścieków, której osady są wykorzystywane do produkcji gazu gnilnego i wraz z innymi źródłami energii (m.in. ogniwa fotowoltaiczne) służą zaspakajaniu potrzeb energetycznych zakładu.

Oczyszczalnia ścieków w Bottrop to jedna z największych budowli na rzece Emscher. Cztery wieże fermentacyjne mają wysokość 54 metrów i całkowitą objętość 54 000 metrów sześciennych i są największymi tego rodzaju zbiornikami do oczyszczania ścieków łącznej powierzchni 58 000 metrów kwadratowych i oczyszczają 8500 litrów wody na sekundę. Na łącznej powierzchni 147 000 metrów kwadratowych w procesie oczyszczania ścieków powstaje rocznie 190 000 ton osadów ściekowych, które wykorzystywane są do wytwarzania energii dla oczyszczalni. Na ostatnim etapie oczyszczania ścieków z wysokoenergetycznych osadów ściekowych wydobywa się ponad siedem milionów metrów sześciennych metanu gazów ściekowych.

Oczyszczalnia ścieków Emscher w Bottrop jest pierwszą oczyszczalnią ścieków, która jest prawie samowystarczalna, wykorzystując energię odnawialną i oszczędzając 70 000 ton CO₂ rocznie.

Oczyszczalnia o przepustowości równoważnej 1,3 mln mieszkańców, jest jedną z największych i najnowocześniejszych oczyszczalni ścieków w Europie i poczyniła znaczne postępy w przebudowie systemu Emscher – ze ścieku na naturalizowaną rzekę. Dzięki temu był to przełomowy projekt modelowy dla przyszłych oczyszczalni ścieków i gospodarki wodnej innych metropolii.

Oprócz osadów ściekowych i gazów ściekowych w inteligentny sposób w oczyszczalni wykorzystuje się energię słoneczną, wiatrową i wodną, aby wytwarzać energię przyjazną dla klimatu. Czyni to oczyszczalnię ścieków samowystarczalnym energetycznie innowacyjnym modelem. Dzięki największym wieżom fermentacyjnym na świecie obiekt jest jednym z najpopularniejszych motywów fotografii przemysłowej w regionie. Całkowite zapotrzebowanie na energię elektryczną wynoszące 35 milionów kilowatogodzin rocznie odpowiada zużyciu energii przez małe miasteczko liczące 25 000 mieszkańców, które niemal samo wytwarza. Na terenie oczyszczalni członkowie delegacji zwiedzili m.in. zlewiska ścieków, osadniki, suszarnię osadów pościekowych oraz wieże fermentacyjne osadów ściekowych.

Przepompownia w Gelsenkirchen

Kolejnego dnia delegacja odwiedziła przepompownię „Abwasserkanal Emscher” („Ściek Emscher”) w Gelsenkirchen – gigantyczną konstrukcję budowlaną o głębokości ponad 40 m,

służącą z jednej strony ochronie przed ryzykiem wydostania się ścieków (zarówno opadów deszczu, jak i ścieków komunalnych) do rzeki, a z drugiej – wyrównaniu różnicy poziomów pomiędzy miejscowościami, które Abwasserkanal Emscher obsługuje.

Co ciekawe, ze względów strategicznych, kompleks składa się z dwóch niezależnych instalacji budowlano-technicznych, które są stanie pracować niezależnie i dzięki czemu zapewniać bezpieczeństwo wodno-sanitarne ok. 2 mln mieszkańców Zagłębia Ruhry. Zlewnia skanalizowana obejmuje łącznie 430 kilometrów kwadratowych, z czego 160 to instalacje zamknięte. W sumie na obszarze zlewni żyje około 1,8 miliona ludzi. Abwasserkanal Emscher to duży kanał zbiorczy, który łączy wszystkie kanały utworzone na dopływach rzeki Emscher i jako główna oś systemu odprowadza ścieki do oczyszczalni.

Kanał liczy 73 kilometry. Jest głównym kolektorem o głębokości od około 8 do 40 metrów, z czego znaczną część stanowi instalacja podziemna. Średnica kanału rozszerza się od DN 1600 aż do DN 2800 mm. Kanał wykonany jest w całości z rur żelbetowych lub w konstrukcji segmentowej podziemnej. Rury układane są ze średnim spadkiem 1,5 ‰, dzięki czemu podobnie jak kanalizacja Emscher jest eksploatowany jako kanał grawitacyjny.

Konstrukcje szybów przepompowni mają głębokość do 40 metrów. Kanalizacja jest stale wypełniona ściekami. Przeglądy instalacji przeprowadzane są za pomocą robota. Ponieważ nachylenie instalacji wynosi 1,5 ‰ przy długości rzeki ok. 51 km na 27 kilometrze przepływu kanału powstała przepompownia w Gelsenkirchen, która wraz z przepompowniami w Bottrop i Dinslaken przenoszą ścieki na wyższy poziom gruntu.

Park Rozrywki na terenach zdegradowanych

Końcowym elementem projektu „Der Emscher-Umbau”, do zwiedzenia którego zaproszono delegację Powiatu Wodzisławskiego był park przyrody, wody i rozrywki „Natur-Wasser-Erlebnispark” w Castrop-Rauxel, po którym członków delegacji oprowadził dr Stephan Treuke.

Na obszarze około 30 hektarów utworzono międzygminny park przygód, u zbiegu rzek Emscher, Suderwicher Bach i Kanału Ren-Herne. Zróżnicowana oferta parku obejmuje rozległe rabaty zielne, imponujące punkty widokowe na naturalnie przeprojektowany krajobraz łąki, plac zabaw, wodny obszar do nauki, dom pszczelarza, sad i ogrody tematyczne. Park oferuje jednak nie tylko możliwości rekreacyjne, ale spełnia także funkcje edukacyjne, np. w kwaterach szkoleniowych ogrodów tematycznych, przy pasiece dydaktycznej czy w budowanych do tego celu budynkach. Utrzymaniem zieleni zajmują się organizacje non profit, które zatrudniają, kwalifikują i szkolą osoby długotrwale bezrobotne na terenie parku.

Przedsięwzięcie kosztowało 7,5 miliona euro, z czego 6 mln pozyskano ze środków unijnych. Park powstał na terenie nieużytków oraz terenów nad brzegiem naturalizowanych rzek oraz kanału Ren-Herne.

Wizyta w Niemieckim Muzeum Piłki Nożnej

Ostatniego dnia delegacja została zaproszona do Dortmundu, do Niemieckiego Muzeum Piłki Nożnej, gdzie prezentowana jest historia niemieckiego futbolu od końca XIX w. po czasy współczesne. Okazją były odbywające się w Niemczech Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej 2024.

W Muzeum prezentowane są wystawy poświęcone zarówno sukcesom reprezentacji narodowej, jak i rozgrywkom klubowym i sukcesom niemieckich klubów w rywalizacji europejskiej. Duży akcent położony został na historię klubów z rejonu Zagłębia Ruhry, w których w początkowym okresie ich działalności dużą grupę zawodników stanowili migranci z Górnego Śląska.

Dziedzictwo przemysłowe – kolejny temat współpracy

Po zwiedzeniu muzeum piłki nożnej w Dortmundzie, gospodarze zaprosili naszą delegację do odwiedzenia wyjątkowego obiektu, jakim jest historyczna winda dla statków Henrichenburg w Waltrop. Obiekt ma ponad 120 lat i został zbudowany w ciągu kanału Dortmund-Ems. Znajduje się na liście Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego.

Winda dla statków została zbudowana po to, aby umożliwić żegludze śródlądowej pokonanie 14 metrowej różnicy poziomów pomiędzy poszczególnymi odcinkami kanału Dortmund-Ems i był wykorzystywany przez ponad 60 lat.

Dziś ten obiekt jest popularnym celem podróży, ponieważ oferuje odwiedzającym wodny plac zabaw i wycieczki łodzią, a także wiele innych możliwości odkrywania życia i pracy na wodzie. Organizowane są tutaj m.in. bardzo widowiskowe jarmarki bożonarodzeniowe.

Odwiedziny windy dla statków dało asumpt do zainicjowania kolejnego tematu współpracy obu powiatów. To wykorzystanie historycznego dziedzictwa przemysłowego dla rozwoju regionów oraz ich promocji turystycznej.

Wizyta w Powiecie Recklinghausen była również okazją do wzajemnego poznania się przez kierownictwo niemieckiego samorządu z nowym prezydentem oraz zarządem Powiatu Wodzisławskiego. Służyły temu celowi m.in. wizyta starosty Leszka Bizonia i przewodniczącego Tadeusza Chróścza w Urzędzie Powiatowym w Recklinghausen, gdzie doszło do spotkania ze starostą Bodo Klimpelem. Wymianie doświadczeń służyły też spotkania z 1. zastępcą starosty p. Martiną Eißing oraz radną Ute Schmitz, jak i przedstawicielami administracji powiatowej Recklinghausen.

Sporządził: Wojciech Raczkowski